

Het verkouden paard

Ad van Beek

Studeerde in 1995 af als dierenarts in Utrecht en is sinds 2000 Erkend Paardendierenarts.

Hoefslag publiceert maandelijks een artikel, waarin een veterinaire onderwerp wordt behandeld. Deze artikelen zijn geschreven door de vijf Erkend Paardendierenartsen van Dierenartsenpraktijk Moergestel. Deze vijf paardendierenartsen werken vanuit een klassieke, reguliere geneeskunde en volgen de moderne ontwikkelingen op de voet. Elke paardendierenarts heeft zich vanuit eigen interesse in één of meerdere onderdelen van de veterinaire geneeskunde bekwaamd. De veterinaire werkzaamheden zijn op basis van die interesse verdeeld. De auteur van dit artikel richt zich in het bijzonder op de eerste lijnszorg, waaronder gynaecologie en gebitsverzorging. Van Beek is de fokker van onder meer een hengst die in de tweede bezichting van het KWPN werd voorgesteld.

Op www.dapmoergestel.nl vindt u alle Hoefslagartikelen van DAP Moergestel.

De winter was zelden zo warm en wisselvallig als de afgelopen periode. Echt weer om verkouden te worden. Welke omstandigheden spelen een rol bij het ontstaan van een verkoudheid? Hoe kunnen we een verkoudheid voorkomen? En als dit niet lukt, wat kunnen we er dan aan doen om ervan af te komen? Dit artikel geeft antwoord.

Tekst: Ad van Beek | Foto's: DAP Moergestel

Ingedemde lucht komt binnen via de neus. Daar vindt een eerste grove zuivering van de lucht plaats en wordt de lucht zoveel mogelijk op lichaamstemperatuur gebracht. Vervolgens komt de lucht via de keel in de luchtpijp. Dit is een stevige buis met kraakbeenringen in de wand (vergelijk de buitenkant met een stofzuigerslang). Aan de binnenzijde van de luchtpijp bevinden zich microscopisch kleine trilhaarcellen en slijmbekercellen. De slijmbekercellen produceren een kleine hoeveelheid slijm waarin kleine deeltjes opgevangen worden. Dit slijm wordt met behulp van de trilharen naar buiten gewerkt. Een normaal proces waar je onder gewone omstandigheden niets van merkt. Indien er plotseling veel ongewenste deeltjes en/of irriterende stoffen in de luchtpijp komen en/of er sprake is van een weerstandsvermindering (bijvoorbeeld het niet goed functioneren van de

trilhaarcellen) wordt er meer slijm geproduceerd, dat ook nog eens slechter afgevoerd wordt. In een dergelijke situatie ontstaat er een ontstekingsreactie waarbij witte bloedcellen vanuit de bloedbaan in de luchtpijp terecht komen om de afweer tegen de aanwezige deeltjes mee op peil te brengen. Als dit gebeurt, ontstaat er een forse ontstekingsreactie waarbij vooral de keel gevoelig wordt. Het paard gaat in meer of mindere mate hoesten. Deze hoestreflex heeft als doel om met een krachtige luchtstroom ongerechtigheden uit de luchtwegen te verwijderen en is dus in feite een normale afweeractie. Het geproduceerde slijm kunnen we terug zien als een snotneus. In het volgende stadium van deze kettingreactie zullen de longen vaak mee gaan doen door meer vocht te produceren, als bescherming van de diepere structuren. De opnamecapaciteit van zuur-

stof in de longen wordt minder; er moet steeds meer moeite gedaan worden om de benodigde zuurstof op te nemen. Indien de prikkels die deze reacties veroorzaken niet weggenomen worden, ontstaat een vicieuze cirkel waarbij ernstige schade kan ontstaan. De schade na een longontsteking kan zelfs dusdanig zijn dat er een paard met COPD overblijft (in de volksmond ook wel 'dampigheid' genoemd).

Oorzaken

Ingedemde lucht bevat naast zuurstof onder andere kooldioxide en stikstof. Behalve deze gasen zitten er in de lucht minder gewenste bestanddelen als stof- en roetdeeltjes, virussen en bacteriën, schimmelsporen en ammoniak. Deze stoffen kunnen, als ze in grote hoeveelheden aanwezig zijn (bijvoorbeeld reeds zieke dieren in de nabijheid) of als ze onder bepaalde

omstandigheden in het lichaam komen, zorgen voor een reeks reacties die leidt tot een ontsteking van de luchtwegen. Wanneer een paard bijvoorbeeld nat in een tochtige stal wordt gezet, kunnen virussen zoals het influenza- en het ehv-virus (equine herpes virus, de veroorzaker van rhinopneumonie) zich snel in het lichaam verspreiden en vermenigvuldigen.

Influenza (griep)

Het influenzavirus is te vergelijken met het griepvirus bij de mens. Het paardenvirus is vrij algemeen verspreid. Het veroorzaakt vooral problemen als we vreemde paarden bij een gevoelige groep dieren brengen. Het virus verspreidt zich vooral door hoesten, maar soms ook via indirect contact (bijvoorbeeld kleding). Geïnfecteerde paarden kunnen behoorlijk ziek zijn. Over het algemeen treedt weer herstel op, al dan niet na medicatie. In sommige gevallen zal, indien niet ingegrepen wordt, een forse ontstekingsreactie ontstaan waarin de longen betrokken kunnen raken. Met alle gevolgen van dien. De symptomen zijn combinaties van sloomheid, prestatievermindering, koorts, snellere en oppervlakkige ademhaling, hoesten, neusuitvloeiing (variërend van waterig tot snot), pijnlijke keel, gezwollen lymfeklieren, traanogen, stijve spieren en soms dikke benen.

Rhinopneumonie

Het ehv-virus is ook een virus dat vrij algemeen aanwezig is in de paardenpopulatie. De meeste paarden komen vroeg of laat in contact met het virus, zonder dat dit direct leidt tot een ernstig ziektebeeld. Aangenomen wordt dat een kleine hoeveelheid virus zich na een infectie in het lichaam schuilhoudt en onder bepaalde omstandigheden (bijvoorbeeld stress) weer actief wordt. Klinisch heeft het virus verschillende verschijningsvormen, namelijk verkoudheid, abortus en neurologische verschijnselen (aantasting van het zenuwstelsel).

Net als bij het influenzavirus vindt de verspreiding plaats via direct of indirect contact, waarbij het samenbrengen van vreemde paarden een grote rol speelt. Als het virus het lichaam binnendringt, vermeerdert het zich in de voorste luchtwegen waarna grote hoeveelheden virus in het paardenlichaam terechtkomen. Het paard wordt sloom, krijgt koorts

Ondanks deze intensieve zorg overleeft een flink aantal paarden deze vorm van rhino niet. De paarden die wel overleven hebben kans op blijvende schade na herstel.

Als virussen hun werk hebben gedaan, zien we daarna vaak nog een invasie van bacteriën en schimmelsporen. Vooral deze laatste kunnen door hun zeer kleine omvang diep in de lucht-

Raadpleeg bij een hoestend paard TIJDIG de dierenarts

en gaat slechter eten. Kortom: het dier wordt algemeen ziek. Bij de verkoudheidsvorm zien we neusuitvloeiing, hoesten, snellere ademhaling en gezwollen lymfeklieren in de keel; eigenlijk dus vergelijkbaar met de symptomen bij influenza of andere verkoudheidsvirussen.

Met een goede ondersteunende therapie kunnen de problemen in de regel goed opgelost worden. In het geval van de abortusvorm zal de merrie verwerpen (tweede helft dracht), of op de verwachte datum een besmet veulen ter wereld brengen; een dergelijk veulentje is helaas niet te redden. De merrie zal normaal gesproken niet ziek worden bij de abortus of herstellen na een adequate behandeling.

De neurologische vorm van rhinopneumonie is het gevaarlijkst. Deze agressieve vorm zien we minder vaak, maar als hij toeslaat is de schade niet te overzien. De zenuwbanen in het ruggenmerg worden aangetast waardoor het paard wankelend gaat lopen. Ten slotte kan het paard zo slap worden dat het moet gaan liggen en niet meer overeind kan komen. Deze paarden moeten zeer intensief behandeld worden met antibiotica, ontstekingsremmers en infusen. Ook moeten we er voor zorgen dat ze zo comfortabel mogelijk liggen, regelmatig omgerold worden en eventueel in een broek worden gehangen om de conditie van het lichaam te optimaliseren.

wegen doordringen en daar vervelende reacties veroorzaken. Denk daarbij ook aan allergische reacties voor stof.

Preventie

Willen we voorkomen dat paarden verkouden worden, dan moeten we allereerst proberen de omstandigheden waaronder een paard gehuisvest wordt zo optimaal te maken. Dit betekent een frisse stal met voldoende volume, zonder tocht. Verder moet een paard zo min mogelijk blootgesteld worden aan grote hoeveelheden stof. Op het moment dat de stal uitgemest wordt, is het verstandig om het paard ergens anders te zetten. Zo krijgt het paard minder stof binnen en staat het minder bloot aan de ammoniaklucht die vrijkomt uit urine. Op deze wijze wordt het afweermechanisme van de luchtwegen minder belast. Ook het voorkomen van stress draagt bij tot een lagere belasting van het afweersysteem.

Stro

Vaak wordt stro gebruikt als bodembedekking van de stal. Dit is van oudsher een prima en comfortabel strooisel. Als we echter de stal aan het opstrooien zijn en we kijken tegen het licht in, zien we dat er erg veel (fijn)stof in zit. De kwaliteit van het geleverde stro speelt uiteraard een grote rol. Als het paard zeer frequent aan deze hoeveelheden stof wordt blootgesteld kunnen zich problemen

drs. M. de Bruijn, Dierendokter Wobegga

Een endoscopisch onderzoek kan erg verhelderend werken bij een (chronisch) hoestend paard.

voor gaan doen als hierboven beschreven. Zeker als het paard al wat verkouden is, is het raadzaam om hem op bijvoorbeeld houtkrullen of vlas te zetten, omdat dit in de regel kleinere hoeveelheden (fijn)stof bevat (denk daarbij bijvoorbeeld aan de hoeveelheid schimmelsporen). Het is raadzaam om bij paarden die op houtkrullen staan regelmatig de urineplekken te verschonen om te voorkomen dat de concentratie irriterend ammoniak te groot wordt.

Hooi

Bij de keuze voor ruwvoer zien we steeds meer voorkeur voor voordroog kuilvoer, zeker bij de grotere stallen. Het voordeel hiervan is dat het geen stof bevat en dat er dus geen nadelige invloed op de luchtwegen wordt

Om verkoudheid te voorkomen moet de **HUISVESTING** optimaal zijn

uitgeoefend. Indien het paard hooi krijgt, moet er goed op de kwaliteit gelet worden. Voer geen muf en stoffig hooi. Als een paard verkouden is, is het verstandig om het hooi (minimaal) enkele minuten in een teil water onder te dompelen om zo de hoeveelheid stof terug te dringen. Overschakelen op voordroog kan ook. Een goede uitgebalanceerde voeding is uiteraard belangrijk om het paard in conditie te houden. Vitaminen en mineralen zijn daarbij van essentieel belang voor de afweer.

Hygiëne

Verder moeten we zorgen voor voldoende hygiëne. Zeker als er paarden al verkouden zijn, moeten we proberen te voorkomen dat er direct contact is tussen de gezonde en de verkouden paarden. Ook indirect contact via mensen, poetsgerei en dergelijke dient voorkomen te worden. Op deze manier wordt het verspreiden van ziektekiemen beperkt. Bij het gebruik van dekens is het raadzaam

om regelmatig te controleren of het paard niet nat staat onder de deken. Dit kan door zweten of doordat er toch regen door de deken komt. Het paard koelt hierdoor af waardoor omstandigheden ontstaan die voor ziekteverwekkers gunstig zijn om aan te slaan.

Vaccinatie

Tenslotte is het raadzaam om het paard frequent te enten tegen minimaal influenza en eventueel ook rhinopneumonie en/of droes. Door middel van vaccinatie wordt het weerstandsniveau tegen de betreffende ziekteverwekkers zo hoog mogelijk. Daardoor is er tijdens een infectie een directe weerstand, waardoor de symptomen van de ziekte tot een minimum beperkt zullen blijven. Tegen influenza is een jaarlijkse enting minimaal, maar

gezien de aflopende hoeveelheid afweerstoffen gedurende het jaar is het beter om tweemaal per jaar te enten, zeker die paarden die veel in contact komen met andere paarden (bijvoorbeeld wedstrijdpaarden). In het geval van rhinopneumonie ligt het verhaal wat ingewikkelder. Om deze verkoudheidsvorm te voorkomen is tweemaal per jaar enten raadzaam. De bescherming middels enten is vrij adequaat. Vaccinatie tegen de abortusvorm houdt in dat er vier keer per jaar geënt moet worden, waarvan drie keer in het tweede deel van de dracht. Maar zelfs een zeer intensief vaccinatieschema biedt geen uitsluitsel dat er zo nu en dan een doorbraak kan optreden in de vorm van abortus. Ten aanzien van de neurologische vorm is het zelfs met een intensieve vaccinatiestrategie moeilijk om problemen te voorkomen.

Diagnostiek en therapie

Als het paard verkouden is, moeten we eerst goed de ziektegeschiedenis

nagaan. Verder wordt er goed naar de symptomen gekeken. Tijdens het lichamelijke onderzoek proberen we na te gaan in hoeverre de luchtwegen aangetast zijn. Dit is van belang in verband met de prognose en de therapie. Hierbij wordt met de stethoscoop naar de longen en de luchtpijp geluisterd, al dan niet na inspanning. Soms wordt hierdoor onvoldoende informatie gekregen om de ernst van de situatie in te schatten. Dan is het soms nodig om met een endoscoop in de luchtwegen te kijken (de zogenaamde bronchoscopie). Hierdoor ziet de dierenarts hoe ernstig de reactie in de luchtwegen daadwerkelijk is. In zeer chronische gevallen is een longspoeling (Broncho-Alveolaire Lavage, BAL) soms noodzakelijk. Onder de microscoop zijn de cellen zichtbaar die aanwezig zijn in de diepere luchtwegen. Zo kan een exacte diagnose gesteld worden.

Middels therapeutisch wordt geprobeerd te voorkomen dat de ontstekingsreactie in de luchtwegen uit de hand loopt. Allereerst moeten de aanwezige prikkels vermeden worden, hetgeen inhoudt dat het stalklimaat soms aangepast dient te worden. Ook de keuze voor ruwvoer blijft van belang (zie ook preventie). Als het paard een uitgebreidere reactie vertoont, kan behandeling met medicijnen noodzakelijk zijn. Afhankelijk van de diagnose moet hierbij gedacht worden aan antibiotica, ontstekingsremmers, luchtwegverruimers en slijmoplossers.

Gezien de grote gevolgen die een verwaarloosde verkoudheid kan hebben is het raadzaam om bij een hoestend paard tijdig een dierenarts te raadplegen. Met een juiste therapie kan veel ellende voorkomen kan worden. |

Hans van Gils behandelt volgende maand drachtigheidsproblemen bij de zogenaamde vuile merrie.